

ÎNTEPRINDERILE DE STAT ALE CHINEI ȘI TESTUL (LOGICII LIBERALE A) PIETEII

Octavian-Dragomir Jora¹ și Alexandru Butiseacă^{2*}

¹⁾ *Academia de Studii Economice, București, România*

²⁾ *Universitatea Româno-Americană, București, România*

Rezumat

Între dilemele de fond care însoțesc orice încercare de investigare a modelului economic chinez persistă și cea privitoare la locul și rolul întreprinderilor de stat: evoluția (fie și doar nominal capturată de indicatori a) țării în ultimele aproape patru decenii s-a realizat „datorită” sau „în ciuda” poziției eminente a acestor entități în sectoarele nodale ale economiei? Întreprinderile de stat reprezintă bastionul oficial al Partidului Comunist Chinez, pus în slujba, pe de o parte, a dezvoltării economice de factură predominant capitalistă și, pe de alta, deloc mai puțin important, a întăririi poziției și puterii geopolitice cu nimb imperial ale Chinei la scară globală. Literatura economică găzduiește o dezbatere încă neîncheiată legată de posibilitatea și performanța dacă nu ale planificării centralizate, măcar ale dirijismului științific și ale gestiunii birocratice etatiste. Întreprinderile de stat (chineze) rămân un studiu de caz cheie, teoretic și istoric, în analiza modelor și modelelor economice.

Cuvinte-cheie: întreprinderi de stat, piață, birocrăție, privilegii, eficiență, China

Clasificare JEL: L32, M10, N15, O20, P20

Introducere

Suntem obișnuiți să vedem în literatura științifică economică și în mass-media de profil primirea adesea cu entuziasm nedisimulat a modului în care autoritățile de planificare de la Beijing administrează resursele publice – cu o eficiență care, din motive încă nedestelenite complet, a fost cumva prohibită planificatorilor din economii din Răsăritul Europei, de inspirație stalinist-sovietică, în pofida reformelor parțiale întreprinse, incapabile în cele din urmă să amâne colapsarea sistemică și sincronă a „lagărului socialist”. În analiza de față vom arăta că a controla și gestiona activitatea *întreprinderilor de stat* (ÎS) și a concurenților direcți, concomitent cu permiterea doar a unor oaze de piață (pentru a „lubrifia” părțile din economie rigidizate de „haosul calculațional” pendinte reglementărilor coercitive, mai ales în sistemul de prețuri), nu derivă din rostul societal (cumva necesar și nobil) al birocrăției, care este prin excelență *intervenționist* (Kornai, 1989, p. 84; Weber, 1922), ci din motive personale, subiective. Aparatul politico-birocratic chinez este beneficiarul primordial al propriei politici de stimulare, subvenționare și protejare comercială, altminteri costisitoare pentru partea din societate pe cheltuiala căreia respectivele privilegii sunt produse și distribuite. Argumentul

* Autor de contact: Dr. Alexandru Butiseacă, e-mail: butiseaca@gmail.com. Prezenta lucrare reia și dezvoltă unele linii de argumentare din Butiseacă, A. (2016). State owned enterprises in China: the challenges of reform. În I. Boldea (ed.), *Globalization and national identity. Studies on the strategies of intercultural dialogue* (pp. 876-884). Târgu-Mureș: Arhipelag XXI Press, ISBN 978-606-8624-03-7(C).

principial pe care îl vom susține, în ciuda ambiguității probatoriului *empiric*, este că întreprinderile de stat nu constituie o ancoră structurală a economiei chineze post-1978, ci un atavism *politic*, viabilizat parțial de resorturile economice de tip *piață* cu care acestea coabitează și asupra cărora nu exercită în prelungire influențe virtuozose, ci le vulnerabilizează. Consunăm cu studii ce explică progresul economiei chineze prin „experimente” la „margină”: desocializare, dereglementare și descentralizare (Coase & Wang, 2012; Zhang, 2015).

Este important de înțeles aportul *calitativ* real al întreprinderilor de stat chineze deoarece ele au o prezență *cantitativă* indiscutabil majoră (guvernul controlează aprox. 90% din activele industriilor strategice, responsabile de 40-50% din PIB). Bunăoară, statul controlează peste 90% din investițiile fixe în IT și transporturi și mai mult de 80% din producția de energie electrică, gaze și apă (Szamosszegi & Kyle, 2011, p. 16). Industria petrolului și a produselor petrochimice (76,7%) și construcția de automobile (74%) sunt, de asemenea, puternic controlate de stat. Conform informațiilor oficiale, numărul de companii de stat din China este de 9.105, iar numărul de firme controlate de guvern este de 11.405. Un fost lider al Comisiei de Supraveghere și Administrare a Activelor Statului (SASAC) prezintă însă o cu totul altă situație: existența a 114.500 întreprinderi de stat (McGregor, 2012, pp. 18-19). Iar cifrele sunt încă departe de a captura întreaga realitate a fenomenului, dat fiind endemicul deficit de transparență (Butiseacă, 2016). Coroborate, atât faptul că existența și dimensiunea întreprinderilor de stat nu sunt, prin definiție, supuse (întru totul) *testului pieței*, cât și faptul că în anumite sectoare ele sunt *prevalente* sunt elemente de preocupare, dacă se înțelege cu luciditate natura fundamental aparte a întreprinderii publice (prin comparație cu cea privată) și a mecanismelor care o legitimează. Altminteri, există riscul comiterii erorii *post hoc ergo propter hoc*, adică imputarea performanței economice chineze existenței acestor entități, iar nu invers, adică imputarea persistenței lor prin parazitarea performanței economice autentice. Recuperarea și ranforsarea judecăților economice elementare sunt un demers mereu legitim, ce ar trebui să substituie exercițiile empirice care caută a acredita legități contraintuitive.

Tabelul 1: Întreprinderile de stat chineze în câțiva indicatori-cheie

Indicator	Valoare
Pondere ÎS în PIB chinez	30-50%
Număr de ÎS (date neoficiale)	Peste 100.000
Pondere din populația urbană ocupată în ÎS	Aprox. 17%
Pondere a veniturilor ÎS în veniturile totale ale industriei	Aprox. 22%
Active ale ÎS / Pondere ÎS în activele totale ale industriei	Aprox. 16 tril. USD / 38%
Credite bancare acordate ÎS raportate la PIB	Aprox. 170%

Sursa: Butiseacă (2016).

Lucrarea este organizată astfel: în prima parte vom discuta despre particularitățile sistemului economic chinez, cu accent pe inserarea întreprinderilor de stat în acesta; în partea a doua vom critica sensul dat termenilor de „competiție” și „campioni” în economia chineză; în partea a treia vom evidenția politica de subvenționare a întreprinderilor de stat din China; în

partea a patra vom face considerații legate de pretenția de eficiență a companiilor publice chineze. Dintru bun început, facem precizarea că lucrarea este construită pornind de la *aquis-ul* epistemologic, economic și etic al Școlii Austriece (ȘA) de economie și filozofie politică, poate cea mai consistentă și coerentă recuperare și refundare a liberalismului economic clasic. ȘA (Mises, 1978, p. 36) cultivă *apriorismul, individualismul și realismul metodologic* – perspective epistemice opuse empirismului și pozitivismului, holismului și agregativismului, precum și mecanicismului cu care sunt „aproximate” acțiunea și interacțiunile umane; ȘA discriminează scrupulos între *teoria* economică universală (ce acoperă relații de cauzalitate invariante spațio-temporal) și *experiența istorică* unică (generalizată adeseori fraudulos științific și substituită cu pripeală general-valabilului); ȘA vede *acțiunea umană* în *logica* ei (*praxeologic*) și nu în patul procustian al echilibrului și al non-acțiunii (cum este judecată și operaționalizată de „mainstream”-ul de rit neoclasic). Într-un astfel de laborator intelectual a emers celebra, deși nedigerată complet, dispută a „calculului economic” – ce demonstrează, *a priori*, imposibilitatea (Mises) / impracticabilitatea (Hayek) raționalizării monetare a alocărilor în regim socialist de proprietate comună a mijloacelor de producție (în ciuda „triumfului media” al soluției matematice Lange-Lerner) –, aplicabilă și problemei ÎS.

Literatura economică de inspirație austriacă a dedicat lucrări teoretice importante care analizează *întreprinderea* (privată sau de stat). Întreprinderea/firma reprezintă, în esență, proiectul unui deținător de capital, care, dincolo de faptul că este un creator distrugător (Schumpeter), un arbitrajor alert (Kirzner), își asumă riscuri de natură antreprenorială (de pierdere totală sau parțială a resurselor investite). Într-o întreprindere, resursele proprii și cele atrase (muncă) sunt configurate și combinate, calculat economic, în vederea atingerii unor scopuri, al căror numitor comun este profitul. Într-o întreprindere, „proprietatea” (adică, acționariatul) este separată de „management” (prin diviziune naturală a muncii, dar poate fi și exacerbată prin dezechilibrarea legală a raporturilor proprietari-manageri, caz în care se instalează „hazardul moral” expropriator). Într-o întreprindere conectată lax la piață/consumatori (fie prin predominarea formei de proprietate de stat în acționariat, fie prin servituți sau privilegii etatiste reglementare), managementul pentru profit (la piață) este substituit la margine de forme de management birocratic, care transformă firma dintr-un vehicul care adaugă valoare socială, într-un consumator neproductiv de resurse (risipitor). Totodată, întreprinderea trăiește într-o realitate legală în care este grevată de răspundere („limitată” la valoarea activelor deținute, dar care poate fi artificial extinsă prin coparticiparea constrânsă a contribuabililor la pierderile suferite) și responsabilități („sociale”, care merg de la spiritul caritabil, comunitar, colaborativ, la obligații create prin *fiat* legal). Pentru o revizie a literaturii dedicate întreprinderii moderne, în logica ȘA, a se vedea Klein (2010). În continuare, cazul teoretic și istoric tratat va fi cel al ÎS din economia „duală” chineză.

„Ecosistemul” întreprinderilor de stat

Nu este o noutate faptul că un pilon de rezistență al sistemului gândit de strategia Partidul Comunist Chinez (PCC) îl constituie ÎS. Ele sunt bastionul cardinal aflat, oficial, în slujba, pe de o parte, a dezvoltării economice capitaliste, și, pe de alta, deloc mai puțin important, a întăririi poziției și influenței sale geopolitice cu iz imperial. Selecția și evaluarea cadrelor de conducere și a executivilor din ÎS sunt asigurate exclusiv de Departamentul Central al Organizării din PCC, iar cei rodați în ambientul managerial al acestora sunt propulsați în poziții superioare de stat, ceea ce face ca membrii de partid să roiască în jurul întreprinderilor. Directorii ÎS dețin ranguri ministeriale sau sunt membri ai Comitetului Central al PCC (Du, 2014, p. 418; Chen, 2003, p. 19). La mare preț este pseudo-soluția transferului de know-how managerial din sectorul semi-privat către autoritatea publică (Li, 2008, p. 79).

Totodată, sectorului administrat politic i se atribuie virtuți sociale cu rezultate bombastice, mai ales atunci când se discută de rezultatele companiilor de stat în sectorul educației și în cel medical (Du, 2014, p. 26). Vorbindu-se de rolul social al acestora se face uitată modalitatea prin care aceste entități au apărut și își datorează în continuare existența, într-un climat de hazard moral generat politic. Se poate (re)cunoaște *a priori* faptul elementar că utilitățile sociale ale consumatorilor sunt sever diminuate prin neconcordanța organică instalată între alocarea statului și dorințele societății (fiindcă, altminteri, n-ar mai fi fost nevoie de extragerea coercitivă a „resursei publice”), aceasta pe măsură ce dreptul de proprietate al guvernului se extinde (Rothbard, 2004, p. 953). Acestea sunt temeuri pentru care considerăm problematică pretenția îndeplinirii de funcții sociale a ÎS (iar acest fapt nu numai în China).

Oligarhia de partid

Chiar și cei mai optimiști dintre experții în economia Chinei – unii printre rânduri, alții mai explicit de la confortul distanței – spun că șansele dezvoltării unui antreprenariat veritabil sunt minime. Pervertirea agenților economici privați sub umbrela *red hat* este o trăsătură „firească” într-un context instituțional în care „a concura” înseamnă a „concura/contesta sistemul”, în timp ce pactizarea cu sistemul este aducătoare de beneficii/rente (McGregor, 2010, p. 219). Prezența nomenclaturii drept actor direct în procesul concurențial are darul de a ne oferi imaginea reală a competiției din economie (asupra căreia vom reveni în secțiunea următoare). Așa cum au arătat în studiul lor Walter & Howie (2011), prin „stabilitate și armonie socială”, apărute recurent prin planuri cincinale de PCC, trebuie înțeleasă stabilitatea sistemului unic gândit de nomenclaturiști, în ciuda existenței mai multor „familii politice”. Economia deținută de stat – adică conglomeratul format de ÎS –, nominal aflată „în posesia întregului popor”, este împărțită de conducătorii Chinei, familiile lor, aflate în relații cvasi-suzerano-vasalice. De la începutul relaxării politice din 1978, se apreciază că forțele

economice mobilizate au dus la crearea a două economii distincte în China (Walter & Howie, 2011): *economia orientată către interior*, deținută de stat, și *economia orientată spre export*, fundamental privată. Prima, echivalată facil cu „China”, este economia deținută de stat și operează înăuntrul sistemului, cu toate neajunsurile conexe acestui autism economic. Sponsorizată și sprijinită de stat, această economie a fost (proiectată să fie) beneficiara susținerii pe care elita politică a oferit-o generos și oneros. Ea este fundația structurii politice a Chinei contemporane și pavăza în spatele căreia Partidul caută să se protejeze și să prospere.

Așa cum am anunțat dintru început, pentru a ne fi dezvăluită adevărata natură a companiilor de stat, este nevoie ca multora dintre impunătoarele evoluții din ultimele decenii (documentate statistic, însă ocultând prețul nevăzut al ascendenței lor nominale) să li se ofere o interpretare congruentă realității. La suprafața analizei, firmele chineze controlate de stat se înscriu în logica *antreprenoriatului economic*: sunt listate la bursa de valori, încheie contracte cu intermediarii financiari și reușesc să implementeze tehnici financiare moderne (Xiang & Shaw, 2013). De fapt, această interfață modernă este doar o mască pentru vechile obiceiuri ale unui sistem controlat de nomenclatura chineză. Nici profiturile și nici deciziile critice ale acestor companii nu provin doar din piață, ci din sistemul politic și depind de relațiile grupurilor de interese statornicite. McGregor (2012, pp. 71-74) găsește exemple ale simbiozei economie - politică: Wen Yunsong (fiul fostului prim-ministru Wen Jiabao), la conducerea China Satellite Communications Corp, operatorul de monopol prin satelit al țării; Zhu Yunlai (fiul unui alt fost prim-ministru, Zhu Rongji), CEO al China International Capital Corp, una dintre cele mai importante bănci de investiții; Li Xiaolin (fiica ex-premierului Li Peng), CEO al China Power International Development (Hong Kong); Zhou Yongkang (unul dintre cei mai influenți membri ai Comitetului Permanent al Biroului Politic și șeful Comitetului Central), fost manager general al China National Petroleum Corp; Zhang Qingwei (guvernatorul adjunct și secretar al partidului din provincia Hebei din 2012), fost președinte al China Commercial Aircraft Company Ltd. între anii 2008 și 2012; Zhu Yanfeng (fost vice-guvernator al provinciei Jilin), fost președinte al First Automobile Works Group Corp (FAW).

Birocrația de partid

Explicația cea mai pertinentă a faptului că sumele uriașe pompate în economia RP Chineze nu se reflectă în nivelul de trai al populației și nici în stabilitatea sectoarelor gestionate de guvern o oferă argumentele venite pe linia *calculului economic* (substituit de birocratizare, care ocultează irosirea capitalului) și cea a *stimulentelor adverse* (prin fractura de responsabilitate proprietate - gestiune, în ciuda „comandamentelor politice”). Orice politică de „socializare” *de facto* – prin *proprietate de stat*, *redistribuție fiscală* sau *inflaționistă* sau *reglementare* (a prețurilor, producției sau comportamentului de consum) – a mijloacelor de producție este contrară productivității și prosperității generale (Rothbard, 2004; Hoppe, 1989).

(a) Aparatul birocratic (indiferent de instrumentele sofisticate de care dispune) nu poate selecta corect companiile ce vor fi profitabile în viitor fiindcă potențialul acestora se poate

descoperi doar într-un proces concurențial de piață unde prețurile sunt formate în baza interacțiunilor între indivizi și reflectă raritatea bunurilor economice. În consecință, dacă „piața financiară permite exact apariția prețurilor care exprimă valoarea relativă a capacităților antreprenoriale” (Salin, 2013, p. 174), atunci companiile selectate în afara acesteia, oricât de atent, vor deveni puternice obstacole pentru adevărata restructurare a economiei chineze deoarece, prin ele, se vor păstra sectoare ineficiente, cu pierderi societale de bunăstare severe.

(b) Stabilirea criteriilor pentru selecția avută în vedere ridică probleme pentru că acestea sunt stabilite independent de piață. De aici apar și posibilitățile de presiune și influențare exercitate de grupurile de interese care vor înlocui neconținut normele juste ale pieței, irosindu-se astfel resursele societății. Se endemizează distorsiunile ce sunt decontate la nivelul consumatorilor (care vor fi privați de dreptul și satisfacția de a alege dintr-o paletă mai largă de bunuri și de servicii) și la nivelul sectoarelor (care se vor menține într-un permanent haos al alocării factorilor de producție și într-o spirală a hazardului moral și a selecției adverse intra-întreprinderi, precum și între acestea și stat) (Jora & Iacob, 2012a; Jora & Iacob, 2012b).

Din aceste motive, se poate discuta astăzi despre un standard de viață modest și despre ineficiența sectoarelor administrate de statul chinez. Pentru o mai bună înțelegere a sprijinului oferit de guvern, vom profila în secțiunea următoare, pe cât posibil, imaginea ideii de selecție a „campionilor naționali” și a alocării de subvenții în cele mai importante industrii din China.

Competiție, campioni, „copii-minune”

Prin intrarea Chinei în Organizația Mondială a Comerțului (OMC), nu s-a vizat sincer liberalizarea sectoarelor și rodarea lor în competiția globală (Jora & Butiseacă, 2015; Butiseacă & Iacob, 2015). Întreprinderile de stat au fost mereu privilegiatele planurilor politice strategice (Tong, 2011; CBI, 2012). Cel de-al doisprezecelea *Plan Cincinal de Dezvoltare a Industriilor Emergente Strategice* stabilea orientarea pentru șapte noi sectoare – conservarea energiei și protecția mediului, noua generație de produse IT, biotehnologii, echipamente de înaltă tehnologie, noi surse de energie, noi materiale și automobile bazate pe noile surse energie –, totul pe fundalul unui climat global favorabil (re)implicării statului.

Tabelul 2: Cele șapte industrii supuse politicii comerciale strategice pentru 2011-2015

Noua industrie auto	Industria economisirii de energie și protecția mediului	Industria noii generații IT	Industria bio	Industria echipamentelor high-end	Noua industrie energetică	Industria materialelor noi
	Industria eficientă energetic	Industria noii generații a rețelelor de informații	Industria bio-farmaceutică	Industria echipamentelor aviatice	Industria tehnologiei industriei nucleare	Industria materialelor funcționale noi
	Industria avansată pentru protecția mediului înconjurător	Industria fundamentală a electronicii de bază	Industria bio de creștere a animalelor	Industria de satelit și de aplicare a acestuia	Industria energiei eoliene	Industria materialelor structurale avansate
	Industria resurselor de reciclare	Industria de software high-	Industria de fabricație bio	Industria echipamentelor de	Industria energiei	Industria de înaltă

Noua industrie auto	Industria economisirii de energie și protecția mediului	Industria noii generații IT	Industria bio	Industria echipamentelor high-end	Noua industrie energetică	Industria materialelor noi
		end și noua industrie a serviciilor IT		transport maritim	solare	performanță a materialelor compozite
				Industria fabricării de echipamente inteligente	Industria biomasei	

Sursa: CBI (2012).

Dezideratul politic este de a extinde și consolida poziția ÎS (Curran, 2005; Wines 2010), inclusiv pe piețele externe, iar prezența unui număr mare de concurenți, a unei efectiv libere concurențe în industriile vizate ar veni în răspărul acestui amplu program strategic al partidului (Dickson, 2011). Statul – care este singura organizație dintr-o societate care nu își realizează veniturile printr-un proces competițional – se află într-o contradicție structurală în a stabili o politică concurențială imparțială. Cu atât mai mult, planificatorii chinezi exercită acțiuni ce erodează evident principiile concurențialității, măsurile lor vizând următoarele:

- deținerea în proprietate a tuturor firmelor din domeniul petrolului și gazelor, al petrochimiei, energiei electrice și telecomunicațiilor, controlarea sectoarelor aviatic, carbonier și cel al transportului maritim și extinderea sferei sale de intervenție până la controlarea *de facto* a sectoarelor automobilelor, construcțiilor, utilajelor, metalurgic, tehnologiei informației și tehnologiei mediului (Scissors, 2012); ponderea întreprinderilor de stat în domeniile asigurărilor, al mass-media, al căilor ferate sau al tutunului indică de asemenea un interes major al statului în controlarea acestora (Scissors, 2012);

- în timp ce se extind reglementările asupra sectorului financiar non-bancar care până în 2010 „nu a fost reglementat, [fiind] recunoscute efectele sale pozitive asupra creșterii economice, realizată, în principal, prin buna direcționare a fluxurilor financiare spre întreprinderile profitabile din mediul de afaceri (în special I.M.M.)” (Câmpenu & Pencea, 2012, p. 181), sectorul bancar, aflat aproape totalmente în proprietatea statului, acordă credite la comanda liderilor de partid „transferând venituri dinspre gospodării înspre companiile privilegiate, prin politica dobânzii” (Pencea, 2012, p. 79).

Industria auto și „pilotarea” centralizată

„New Deal”-ul chinez (Li & Hu, 2010), venit ca răspuns la „Marea Recesiune”, avea să producă un peisaj economic în care – scontând entuziasmul declarativ al Beijing-ului dat de posibilitățile aparte de intervenție prin instrumente „investiționale” – se puteau remarca mugurii unei realități altminteri predictibile pentru adepții economiei libere: proiecte de investiții haotice și procese de producție distorsionate de stimuli artificiali în raport cu preferințele reale de consum, ce au condus la supraproducție și reducerea cantității bunurilor de consum. Pentru ilustrare, ne vom referi la cazul sectorului auto, care este considerat a fi unul dintre cele relativ deschise competiției (Wang, 2003), dar unde, altfel, obiectivul

autorităților chineze, de a controla piața internă a acestui sector (Jing & al., 2010, p. 101), a făcut ca importurile să fie menținute sub 5% din totalul vânzărilor de automobile din China.

Să presupunem, totuși, că sectorul auto, deși selectat politic, înregistrează „profituri”. Se pune atunci întrebarea: cum pot ele aduce bunăstare *societății* dacă output-ul și input-ul nu au servit celor mai stringente dorințe de consum? Chinezii care intenționau să cumpere mașini în prezent, conform preferinței lor de timp și în funcție de scara lor subiectivă de utilități, sunt „rugați” să aștepte „dezvoltarea sectorului”, ei fiind considerați de autorități ca având un comportament actual de consum „irațional” – „Chinese consumers’ understanding of cars has improved, but they’re still not very rational” (China Economic Review, 2010) –, ce se impune a fi educat. A lăsa să treacă timpul sperând să se raționalizeze (în raport cu ce?) prin diferite constrângeri protecționiste deciziile de consum face să se stabilească o structură de producție paralelă cu cererea, statul chinez încercând să producă o intersecție mai devreme de infinit.

Deși determinarea cu precizie a comportamentului de consum face parte din registrul judecăților cu valoare *antreprenorială*, cu riscurile și subiectivitatea aferente acestora, ele sunt încapsulate nonșalant în întocmirea planurilor naționale chineze de producție din domeniul auto. Identificarea unor anumite atitudini și decizii de tipul „Chinese consumers are not buying a car; they’re not buying its functions. They are buying face” (China Economic Review, 2010) este grăitoare pentru convingerile celor ce pretind cunoașterea și înțelegerea acestor comportamente și pe care le consideră aplicabile întregului „grup țintă” al sectorului. Dar o piață este alcătuită din persoane cu nevoi și preferințe unice, în permanentă schimbare. Activitatea antreprenorială este cea care se ocupă cu descoperirea, transmiterea în piață și crearea de informație socială nouă, personalizată (Kirzner, 1963; de Soto, 2011, pp. 43-44).

Continuăm discuția care vizează atât probleme conceptuale, cât și aspecte operaționale ce țin de economia chineză și ÎS. În ciuda tezei *industriilor infantile*, statul e în imposibilitatea calculațională și incitațională de a descoperi, călăuzi și menține „campioni”, fiindcă intervenția însăși falsifică dezideratul. Industria auto din China – prinsă în vertijul unei cereri de consum „spontane” și al unei oferte „planificate” –, judecată *a priori* în cheia economiei libere și observată *a posteriori* în teren, ne apare ca fiind populată de sechelele necruțătoarei *legități a consecințelor neintenționate*, pe contrasensul tribulațiilor planurilor cincinale, al discursurilor canonice ale liderilor chinezi și al analizelor economiștilor filo-protecționiști (Avednego, 2011; Huang, 2002, pp. 538-573): *distorsionarea prețurilor* (fiind cu atât mai mare cu cât gradul de protecție oferit este mai ridicat); *pervertirea comportamentelor producătorilor*, în sensul căutării de favoruri (în dauna liberei concurențe, a cărei importanță a fost serios redusă) atât a firmelor locale, cât și a investitorilor străini; *fragilizarea, lipsa de eficiență* și, în general, o *performanță slabă* a întreprinderilor protejate; *diminuarea bunăstării generale*. Un breviar al viziunii de stat chineze pentru industria auto, în tabelul 3.

Tabelul 3: Obiective și măsuri privind stimularea sectorului auto chinez

Obiective	Măsuri
(1) cultivarea interesului publicului pentru	(1) reducerea taxelor de cumpărare a vehiculelor de călători

Obiective	Măsuri
piața automobilelor (2) reorganizarea industriei auto (3) susținerea inovației independente a companiilor (4) intensificarea reformelor din tehnologie (5) implementarea strategiilor referitoare la noi surse de energie (6) implementarea strategiilor referitoare la mărcile specifice (7) implementarea strategiilor referitoare la exportul automobilelor (8) dezvoltarea industriei de service a automobilelor moderne	(2) implementarea politicii – Automobiles-Going-to-the-Countryside (3) accelerarea înlocuirii și respingerea automobilelor vechi (4) anularea restricțiilor asupra achiziționării de automobile (5) reglementarea creditului de consum dedicat achiziției de automobile (6) reglementarea și promovarea pieței automobilelor second hand (7) grăbirea investițiilor în sistemul de transport urban (8) perfecționarea politicii industriei auto (9) creșterea investițiilor în dezvoltarea tehnologică și reconstrucții (10) susținerea automobilelor ce economisesc energie și a automobilelor propulsate de surse de energie alternativă (11) perfecționarea și implementarea Automobile Industry Development Policy

Sursa: Jing & al. (2010, pp. 101-102).

„Industriile tinere”: argumente derapate

Autoritățile chineze au gândit transformarea economică a țării ca o îndepărtare graduală a țării de „socialismul economic” prin „naționalism economic”. În acest context, argumentul *industriilor tinere* rămâne un aliat etern al protecționismului naționalist. Adjectivate „strategice”, companiile tinere devin veritabilii „copii-minune” ai noii economii chineze, în care se încearcă o fuzionare între „vizionarismul antreprenorial” și „paternalismul statal”, dar care, de cele mai multe ori, sfârșește prin a combina nu pretinsele virtuți ale fiecăruia, ci viciile. Nu vom face aici o revizie a literaturii teoretice și istorice a argumentului industriilor tinere, ci vom puncta deficiențele majore ale acestuia în logica pieței, apelând la aceleași argumente ale *calculului economic* (cum se poate determina științific cine, când, cât timp va fi sprijinit!?) și *stimulentelor adverse* (cum facem să nu degenerăm în „captură de privilegii”!).

Putem pune întrebările altfel: (1) de ce s-ar mai maturiza firmele? și (2) cine are și cum s-a obținut definiția maturității?

Companiile *infante* sunt stimulate să apeleze în continuare la canalul facil al sprijinului public, fiind mai convenabil ca spațiul în care își desfășoară activitatea să fie slab din punct de vedere concurențial sau, pur și simplu, pentru că a te afla sub patronajul statului reprezintă singura sau sigura modalitate de a rămâne pe piață. Dorințele consumatorilor se vor afla din ce în ce mai puțin în vizorul comercianților ce sunt preocupați acum să îndeplinească condițiile ofertanților de protecție și să caute modalități de a permanentiza avantajul obținut. Sunt grăitoare, în sensul celor spuse de noi, cazurile sectoarelor americane precum: cel al industriei zahărului (care are statutul de industrie infantilă oferită de guvernul american încă din 1816), cel al industriei textilelor (cu o protecție „temporară” din 1820), cel al oțelului (rămas „fragil” până în prezent).

Henry George observa cu ironie, în 1886, faptul că industriile americane protejate timp de două generații aveau în continuare „mai multă nevoie de protecție ca niciodată”, în vreme ce Rothbard (1986) marca situația industriilor incipiente ale materialelor plastice, televiziunii și computerelor, care s-au descurcat foarte bine în lipsa măsurilor de protecție, explicând totodată esența procesului de cronicizare a susținerii artificiale: „Orice guvern ce subvenționează o nouă industrie va aloca mult prea multe resurse în acea industrie, în comparație cu firmele vechi, și de asemenea va aduce distorsiuni posibil persistente ce vor face firma sau industria permanent ineficientă și vulnerabilă în fața competiției. Ca urmare, aceste taxe protecționiste tind să devină permanente, fără a ține cont de maturitatea acelei industrii” (Rothbard, 1986, p. 5).

A decide care industrii intră sub ocrotirea guvernului ține mai mult de strategia de dezvoltare și cea electorală adoptată de fiecare stat, precum și de eficiența acțiunilor de lobby. Înainte de a fi prevăzute în programele de susținere națională, nu pot exista criterii economice științifice de ierarhizat industriile candidate. Altminteri, e exclusiv antreprenorială determinarea potențialului economic al unui sector. Rezumând fragilitatea argumentului „tinereții”: (1) în absența criteriilor economice de selecție, orice produs/industrie nou înființat/ă poate fi considerat/ă eligibil/ă; (2) în virtutea acestei teze, industriile tinere ar trebui protejate nu numai de competitorii externi, ci și de cei interni; (3) pentru a fi coerentă cu ea însăși, ar trebui să argumenteze faptul că existența firmelor mature/bătrâne ar face imposibilă dezvoltarea oricăror firme noi.

Subvenționarea, „factor de producție”

Unul dintre cele mai dificile lucruri într-un demers de identificare și cuantificare a subvențiilor furnizate de Beijing este lipsa transparenței. În general, programele de subvenționare rămân doar în birourile cadrelor de partid, ceea ce face acest demers anevoios. Dar premisa de la care au pornit membrii Comitetului Central al PCC în această politică de dirijare a economiei a fost una fără echivoc: stimularea substanțială și protejarea întreprinderilor de stat (în principal, dar nu numai a lor) va produce modificări de natură să permită avansarea intereselor statului chinez în planul ordinii economice globale (Haley & Haley, 2013, p. 24). În acest sens, pârghia principală de diseminare a fondurilor guvernamentale în economia chineză contemporană către companiile beneficiare o reprezintă *băncile de stat*.

Facilitarea condițiilor de accesare a creditelor, oferirea de credite subvenționate (între anii 2001 și 2005 au reprezentat 65% din totalul creditelor oferite) sau împrumuturi la dobânzi reduse (în perioada 2001-2008 s-a constatat că ÎS plătesc o dobândă anuală la credite de 1,6%, în timp ce companiile private plătesc 5,4%) sunt privilegiile principale direcționate prin sistemul bancar (Haley & Haley, 2013, p. 34). Din 2009 până în 2011 creditele bancare au însumat 3.700 miliarde de dolari, perioadă în care băncile de stat au controlat peste 90% din activele bancare (Martin, 2012). Un fapt cumva ironic este acela că în timp ce guvernul chinez

se arată preocupat și îngrijorat de sumele distribuite prin creditare firmelor private, 80% dintre aceste sume sunt destinate ÎS ce au rate ale dobânzii sub nivelul pieței, aproape de zero (Xinhua, 2011).

Alte subvenții decurg din *proprietatea statului asupra terenurilor*. Companiile ce au alți proprietari decât statul chinez sunt „concurate” de întreprinderile de stat ce beneficiază adesea de terenuri gratuite. În plus, se confruntă cu nesiguranța acestor proprietăți (atâta vreme cât autoritățile locale pot regla gradul de concurență în avantajul întreprinderilor locale ce aparțin statului) și nu sunt deloc imune la creșterea prețurilor terenurilor.

Un alt element important de reținut ce evidențiază relația pseudo-competitivă între întreprinderile de stat și companiile private este că planificarea chineză presupune *infuzii de management politic*. În această „antantă” politizată, din birourile administrațiilor centrale sau provinciale, funcționarii ce stau la cârma elaborării și direcționării politicilor de subvenționare se transferă în boardurile ÎS (Jialu, 2010; Financial Times, 2010).

Impozitățile preferențiale, scutirile de la plățile taxelor vamale la echipamentele importate vin în completarea strategiei dezvoltării artificiale a ÎS.

Subvențiile au un caracter temporar, doar că definiția temporalității se află tot în dicționarul birocrăției de partid chineze. Pentru început, vom reține pe cele mai recente dintre acestea, descoperite și semnalate Organizației Mondiale a Comerțului de guvernul SUA. De altfel, este un fapt notoriu că în ciuda prevederilor articolului 3 al *Acordului privind subvențiile* din protocolul de aderare la OMC, care exclude utilizarea subvențiilor la export și subvențiile de substituție a importurilor, Republica Populară Chineză continuă totuși să le utilizeze pentru stimularea companiilor interne (United States Trade Representative, 2013, p. 49 și urm.). Cele mai notorii dintre cazurile recente sunt presiunile întreprinse de SUA și Mexic, prin mecanismul de soluționare a diferendelor din cadrul OMC, în februarie 2007, pentru ca statul chinez să elimine subvențiile la export și import depistate de cele două state. O altă încercare a acestor țări (într-un caz vizând programele chineze *Famous Export Brand* și *World Top Brand*) a avut loc în decembrie 2008, urmate apoi de Guatemala, în ianuarie 2009, și soluționate aparent pozitiv (în sensul confirmării eliminării de partea chineză a acordării de privilegii de export în măsurile contestate) în luna decembrie a aceluiași an. Alte semnalări de asemenea cazuri unde au fost inițiate anchete sub legislația OMC au fost, în decembrie 2010, legate de utilizarea unor subvenții de substituție a importului ce sprijineau producția de sisteme de turbine eoliene din China și, în septembrie 2012, referitoare la numeroasele subvenții furnizate fie de guvernul central, fie de guverne regionale sectorului auto.

Efortul câtorva cercetători a scos deci la iveală sprijinul consistent oferit sectoarelor de către administrația de la Beijing. Astfel, din analiza Haley și Haley (2015), unul dintre cele mai amănunțite studii despre distribuirea subvențiilor către sectoarele din China, rezultă o situație din care transpare că alături de deprecierea yuanului și de alte măsuri de stimulare artificială, subvențiile conturează imaginea neo-protecționismului „cu trăsături chineze”. În tabelul 4 ne vom opri succint asupra principalelor sectoare beneficiare de subvenții, scopul fiind acela de a ilustra distribuirea politică de privilegii în economia chineză – cu aceeași

precizare că parcurgerea literaturii științifice și a rapoartelor oficiale nu oferă date pentru un tablou complet, dar fiind suficient de relevantă pentru preocuparea lucrării de față.

Tablelul 4: Sinopsis al subvenționării în industriile siderurgică, a sticlei, a hârtiei și auto chineze

<p>(1) Industria siderurgică (2000-2007)</p> <p>Obiectivul autorităților locale în acest sector a fost menținerea locurilor de muncă și sprijinirea producătorilor locali, iar politica subvenționării a fost ascendentă în intervalul vizat, contribuind la distorsionarea cererii reale și la înregistrarea de stocuri în exces. Pe categorii, aceasta arăta astfel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - subvenții pentru cărbune: din anul 2000 și până la mijlocul anului 2007, s-au ridicat la 11,16 miliarde de dolari; în perioada imediat de după aderarea la OMC și până la mijlocul anului 2007, acestea au însumat aproximativ 10,21 miliarde de dolari; - subvenții pentru energia electrică: totalul subvențiilor din 2000 până la mijlocul anului 2007 a ajuns la 916,39 milioane de dolari; subvențiile de energie electrică din 2002 (imediat după intrarea Chinei în OMC) și până la mijlocul anului 2007 au fost estimate la 912,97 milioane de dolari; - subvenții pentru gaze naturale: între anii 2000 și până la mijlocul anului 2007, subvențiile au ajuns la 54,12 milioane de dolari.
<p>(2) Industria sticlei (2004-2008)</p> <p>În acest sector statul chinez a alocat între anul 2004 și cel de-al doilea trimestru al anului 2008 subvenții ce însumează 4,8 miliarde de dolari. Tendința de creștere a subvențiilor a fost un factor ce a contribuit la menținerea companiilor pe profit în ciuda creșterii semnificative a costurilor materiilor prime și a unei creșteri slabe de prețuri la produsele din sticlă în perioada analizată.</p>
<p>(3) Industria hârtiei (2002-2009)</p> <p>Companiile din acest sector au beneficiat de subvenții în valoare totală de 33,1 miliarde dolari. În perioada 2002-2010, în această industrie s-au identificat 43 de proiecte care au primit împrumuturi cu dobânzi subvenționate. Pe factori de producție, subsidiile au avut următoarele valori:</p> <ul style="list-style-type: none"> - subvențiile pentru energia electrică au totalizat, în intervalul 2002-2009, 777,8 milioane de dolari; - subvențiile pentru cărbunele consumat în această industrie în același răstimp – 3,1 miliarde dolari; - subvențiile pentru celuloza utilizată în producție au ajuns la 25 miliarde dolari, între 2004 și 2009; - sumele alocate pentru hârtia reciclată, între 2004 și 2008, s-au ridicat la cca 1,7 miliarde de dolari. <p>În perioada luată în calcul pentru acest sector (2002-2009), subvențiile raportate în documentele anuale ale companiilor producătoare de hârtie din China au însumat 442,2 milioane de dolari.</p>
<p>(4) Industria pieselor auto (2001-2011)</p> <p>Administrația centrală și cele provinciale au direcționat fonduri de sprijin și stimulare prin intermediul a două măsuri: prima include subvenții directe pentru companii, inclusiv finanțare subvenționată, subvenții în numerar, subvenții fiscale, subvenții la export, împrumuturi fără dobândă și granturi de cercetare-dezvoltare, iar cea de-a doua cuprinde subvenții indirecte pentru industria pieselor auto, inclusiv prețuri controlate la energie și materiile prime. Barierele netarifare continuă să fie folosite în întregul sector, însă mai pronunțat în provincii. Între 2001 și 2009, companiile din acest sector au raportat primirea de subvenții în valoare totală de 2,3 miliarde dolari (raportarea are multe date lipsă – doar 73 de companii, din peste 10.000 de firme înregistrate, au raportat primirea de subvenții). Programul de subvenționare include granturi, politici direcționate către reducerea împrumuturilor și alte privilegii de la băncile cu capital de stat, avantaje din scutiri de taxe, restituiri ale impozitelor pe venit și subvenții pentru stimularea investițiilor străine în sectorul pieselor auto.</p> <p>Fondurile guvernamentale au fost repartizate către cinci vectori-cheie ai acestui domeniu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2001-2010: 1 miliard de dolari pe cărbunele utilizat în industria auto; - 2004-2010: 311 milioane de dolari pentru gazele naturale consumate; - 2002-2010: 596 milioane dolari cheltuiți pe energia electrică folosită; - 2004-2010: 1,6 miliarde dolari pentru sticla încorporată în piese auto;

- 2000-2001: 18,4 miliarde de dolari pentru dezvoltarea tehnologiei și restructurării industriale, iar pentru 2012-2020, guvernul s-a angajat să aloce 10,9 miliarde de dolari.

Sursa: Sinteză după Haley & Haley (2013).

Pseudoeficiența cu etos cvasicapitalist

„Eficientizarea întreprinderilor de stat” reprezintă una dintre cele mai complicate sintagme din știința economică, fie exprimată în limba chineză sau nu. Autoritățile din China operează cu lejeritate cu acest concept, în ciuda echivocului epistemologic pe care îl presupune invocarea *eficienței* în absența unui cadru *etic/juridic/legal* coerent și în care *judecățile de eficiență* să poate fi vehiculate cu legitimitate științifică (Krecké, 2002; Șima, 2004). Edificator este un raționament precum cel încapsulat în citatul de mai jos, expresie a încrederii în capacitatea guvernului de a manipula eficiența ÎS. (Într-un anume sens, cumva cinic, ÎS sunt „eficiente” atât timp cât au posibilitatea de externalizare a costurilor asupra contribuabililor, concurenților sau consumatorilor, dar această eficiență este autoreferențială, risipitoare relativ, parazitară, incompatibilă cu crearea netă de avuție.)

„Un element-cheie al capitalismului de stat chinez este faptul că guvernul chinez, în mod direct sau indirect, controlează un număr mare de ÎS puternice, în mod special în sectoare strategice. Guvernul chinez a consolidat aceste ÎS prin eficientizarea lor, prin profesionalizarea managementului și răspunderea asupra propriilor bugete. Multe dintre reforme au fost de succes și multe ÎS chineze au ajuns puternice întreprinderi moderne, jucând un important rol economic și politic, atât pe piața locală, cât și pe piața globală. Cu toate acestea, pentru a promova acești «eroi naționali» și pentru a-i dezvolta în întreprinderile moderne competitive pe plan internațional, guvernul chinez le-a acordat o serie de avantaje fiscale și reglementare” (Du, 2014, p. 448).

•Fragilitatea conceptului de *eficiență* derivă din faptul că este nevoie de *drepturi de proprietate privată* operaționale ca problema *eficienței* să poată fi pusă. Acest concept este gol de conținut dacă se încearcă determinarea *obiectivă* a gradului de eficiență a unor terți. Individualismul metodologic, ca poziție epistemologică legitimă în știința economică (a acțiunii umane), operează cu ideea că scopurile sunt *subiective*, la fel adecvarea mijloacelor la ele. Numai persoana este în măsură să facă astfel de aprecieri despre propriul context teleologic de adecvare a mijloacelor la scopuri (sensul elementar al eficienței), concordant cu înțelegerea proprie a ordinii preferințelor, a resursele disponibile, a valorilor atașate și a sacrificiilor (costurilor) reclamate. Acestea nu pot fi anticipate științific de terți, din afară, nici corectate prin substituirea coercitivă a exercițiului de voință personală.

•Apoi, deși persoana în cauză poate face *ex post* evaluări cu privire la eficiența măsurilor întreprinse de ea în vederea atingerii respectivului obiectiv, nu dispune însă, nici măcar ea, de niciun instrument cu care să *măsoare* în vreun fel eficiența acțiunilor sale, întrucât utilitatea este și ea stabilită în mod „personal” pe scara de preferințe a fiecăruia – fiind absurdă orice încercare de măsurare a acesteia din urmă și a costurilor de oportunitate pe care le presupune, pentru că nu avem de-a face cu mărimi ce pot fi exprimate cardinal. Mai departe, putem deriva că a întreprinde comparații interpersonale/intersubiective de utilitate

este un nonsens și, prin urmare, a insista cu analize în termeni de beneficii la nivelul întregii societății este profund neîntemeiat. Justificarea politicilor publice prin prisma eficienței individuale, neasumate, sau colective, neagregabile, este non-științifică.

• Mai mult, scopurile diferă. Din aceasta, putem deduce mai departe că ele pot fi și contradictorii. Acum, ținând seama de definiția naturii statului, de *monopol al coerciției autolegitimate*, putem înțelege că politica de eficientizare a întreprinderilor de stat de către stat, coercitivă, se află în direct conflict cu scopurile celor vătămați. Avem în față, de fapt, o problemă de inconsistență etică (beneficiul unui grup de persoane se realizează numai în dauna altui grup de persoane) care invalidează orice prelungire a discuției în termeni de eficiență proiectată și agregată într-un astfel de ambient conflictual. Fiecare dintre grupurile intrate în dezacord „va pleda pentru maximum de ineficiență în atingerea țelului detestat” (Rothbard, 2011, p. 180). Uzurparea proprietății private (inclusiv sub forme de tip ÎS) face orice aserțiune despre eficiență să rămână un simplu verbiaj sofisticat.

Lección elementală pentru orice încercare de reformă este îndepărtarea de socializarea coercitivă de resurse și de politicile aseasonate ei și apropierea de ordinea (unica rațională) a proprietății private. „Dacă nu costurile sau eficiența, atunci care trebuie să fie punctul nostru de plecare, pe ce altceva ne putem baza? Răspunsul este că doar *principiile etice* pot fi criteriile de evaluare a deciziilor noastre. Eficiența nu poate servi niciodată ca fundament pentru etică. Dimpotrivă, etica trebuie să constituie linia directoare și criteriul ultim pentru orice judecăți de eficiență. Etica este primordială. În sfera dreptului și a politicilor publice, [...] considerația etică de bază este conceptul al cărui nume a devenit de nerostit – conceptul de dreptate” (Rothbard, 2011, p. 187). Tranziția Chinei la capitalismul sănătos – precum și durabilitatea lumii capitaliste – e prin mai multă, nu mai puțină, proprietate privată.

Concluzii

Cercetând asumpțiile care stau la baza modelului de dezvoltare patronată de stat din Republica Populară Chineză am putut să observăm un hiatus între *discursul* politic (aparent favorabil deschiderii economiei spre piață – atât cea internă, cât și cea externă) și *cursul* efectiv al acțiunilor decidenților politici (protecționist, mai ales în favoarea întreprinderilor de stat, în detrimentul competitorilor naționali privați, precum și al celor străini, fie prezenți pe piața chineză, fie concurând cu ÎS chineze în terțe jurisdicții). Privilegiile (în principal subvenții, dar și alte condiții de favoare) întregesc un peisaj în care statul chinez își falsifică reprezentarea unei realități pe care, mai devreme sau mai târziu, o va deconta (din bunăstarea societății chineze). Sectoarele deținute sau controlate de statul chinez pot fi „campionii” ordinii *politice* autoreflexive, dar nu ai ordinii *economice* validabile intersubiectiv, „la piață”.

Astfel, este principal imposibilă o selecție rațională economic, pe criterii stabilite independent de piață și în absența asumării antreprenoriale a *calculelor de oportunitate*, a acelor companii care vor fi profitabile în viitor. Prin urmare, companiile selectate de guvernul chinez reprezintă mai degrabă obstacole în calea restructurării sectoarelor economiei chineze,

fiind imunizate la constatarea pierderilor, dar nu și la pierderile în sine (socializabile). Chiar și când se vorbește despre temporizarea și temporalizarea protecției, nu putem cunoaște când o industrie sau firmă ocrotită devine real competitivă, pregătită pentru deschiderea concurenței. Ceea ce cunoaștem *ex ante* este că ea se poate dezvolta și deveni competitivă doar concurând cu celelalte firme, expusă fiind procesului competițional, și nu stând în afara jocului pieței. Acest vid de calculabilitate („haosul calculațional”) coabitează strâns cu *stimulentele adverse*.

Odată ce presiunea concurenței este scăzută, grație privilegiilor primite / piedicilor ridicate în calea terților, vor lipsi incitativele pentru producerea bunurilor economice la calitate și prețurile corespunzătoare nevoilor din piață. E exclusiv de tip antreprenorial determinarea potențialului economic al unui sector, fiindcă numai întreprinzătorii pot da semnificație informației de tip *preț* (la a cărei producere participă), fiind motivați să o preia și să o prolifereze nedistorsionată, optimizând între nevoile suverane ale consumatorilor și posibilitățile tehnice de producție. „Piața” le va indica firmelor (mature sau la început de drum) rentabilitatea proiectelor lor, lipsa de investiții disponibile semnalând că proiectele lor sunt suspecte de „utilitate limitată”. „Proprietari captivi” ai ÎS chineze, cetățenii-contribuabili-consumatori plătesc factura hazardului moral (dezinteres risipitor) și a haosului calculațional.

În această lucrare, am încercat să „traducem” parte din ambițiile actuale ale politicii industriale chineze (abundente în retorica publică internă și externă), precum și o serie de observații empirice (atât cât sunt ele disponibile nealterate publicului) referitoare la calitatea managementului în companiile de stat în lumina *teoriei economice clasice* (promotoare a preceptelor liberale de „policy” – fiind, de fapt, structural sceptică la legitimitatea epistemică a acestui termen care implică interferență, intruziune, finalmente, irosire). În ciuda retoricii politice entuziaste autovalidante, dar și a eforturilor sincere de îmbunătățire a eficienței acestor companii, o problemă fundamentală va continua să afecteze tentativele de reformare a economiei chineze ca ecosistem al ÎS. În opinia noastră, doar schimbarea regimului de proprietate – privatizarea – poate consolida productivitatea și prosperitatea „Made in China”.

Bibliografie:

- Avednego, C. (2011). Transitional analysis of the Chinese automotive industry. Disponibil la adresa: http://www.academia.edu/4370949/Chinese_Automotive_Industry_Transitional_Analysis_of_the_Chinese_Automotive_Industry_.
- Butiseacă, A. (2016). State owned enterprises in China: the challenges of reform. În I. Boldea (Ed.), *Globalization and national identity. Studies on the strategies of intercultural dialogue* (pp. 876-884). Târgu-Mureș: Arhipelag XXI Press.
- Butiseacă, A., & Iacob, M. (2015). “Trade liberalization with Chinese characteristics”: few notes on PRC’s WTO membership. *The Romanian Economic Journal* 17(52), 137-156.
- Câmpeanu, V., & Pencea, S. (2012). *China – un elefant care nu mai poate fi ignorant*. Editura Universitară.
- Chen, D. (2013). *China’s state-owned enterprises: how much do we know? From CNOOC to its siblings*. Calgary: University of Calgary.
- China Economic Review. (2012). Why Chinese car brands are stuck in first gear infant industry. Disponibil la adresa: <http://www.chinaeconomicreview.com/infant-industry>.

- Coase, R., & Wang, N. (2012). *How China became capitalist*. Palgrave Macmillan.
- Confederation of British Industry (CBI). (2012). Five year plan. Disponibil la adresa: <http://www.cbichina.org.cn/cbichina/upload/fckeditor/Full%20Translation%20of%20the%2012th%20Five-Year%20Plan.pdf>.
- Curran, E. (2005). State companies: back on China's to-do list. *Bloomberg News*. Disponibil la adresa: <http://www.bloomberg.com/news/articles/2015-07-30/china-s-state-owned-companies-may-face-reform>.
- de Soto, J.H. (2011). *Școala austriacă. Piața și creativitatea antreprenorială*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
- Dickson, B.J. (2011). Updating the China model. *The Washington Quarterly* 34(4), 39-58.
- Du, M. (2014). China's state capitalism and world trade law. *International and Comparative Law Quarterly*, 63(2), 409-448.
- Financial Times. (2012). China's power families. Disponibil la adresa: <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/6b983f7a-ca9e-11e1-887200144feabdc0.html#axzz20RpPdY6G>.
- George, H. (f.a.). *Protection or free trade, an examination of the tariff question, with especial regard to the interests of free trade*. Indianapolis, Ind.: Liberty Fund, Online Library of Liberty.
- Haley, U.C., & Haley, G.T. (2013). *Subsidies to Chinese industry: state capitalism, business strategy, and trade policy*. Oxford University Press.
- Hoppe, H.H. (1989). *A theory of socialism and capitalism*. Boston, Mas.: Kluwer Academic Publishers.
- Huang, Y. (2002). Between two coordination failures: automotive industrial policy in China with a comparison to Korea. *Review of International Political Economy* 9(3), 538-573.
- Jialu, C. (2010). CEO reshuffles signal New View of watchdog. *China Daily*. Disponibil la adresa: http://www.chinadaily.com.cn/bizchina/2010-08/24/content_11194717.htm.
- Jing, H., Yan, X., Peng S., & Rui F. (2010). Ten major industries stimulus plan: new strategies for structural adjustment (pp. 91-117). În Li, X. & Hu, B. (Eds.) (2010). *China's New Deal: economic development under international financial crisis*. New York, NY: Nova Science Publishers.
- Jora, O.D., & Butiseacă, A. (2015). “Free trade semantic disagreements”: why WTO-style multilateral liberalization and FTAs stand much closer to protectionism. *Romanian Economic and Business Review* 9(2), 7-28.
- Jora, O.D., & Iacob, M. (2012a). Managementul omnipotent și puterea stimulentei etatiste. Hazard moral în interiorul corporației moderne. *OEconomica* 21(1), 119-144.
- Jora, O.D., & Iacob, M. (2012b). Capitalism corporatist și malformații etatiste. Hazard moral în exteriorul corporației moderne. *OEconomica* 21(2), 81-105.
- Kirzner, I. (1963). *Competition and entrepreneurship*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press.
- Klein, P.G. (2010). *The Capitalist and the entrepreneur. Essays on organizations and markets*. Auburn, Ala.: Mises Institute.
- Kornai, J. (1989). The Hungarian reform process: visions, hopes and reality. În Nee, V. & Stark, D. (Eds.), *Remaking the economic institutions of socialism: China and Eastern Europe* (pp. 32-94). Stanford, Cal.: Stanford University Press.
- Krecké, E. (2002). Economic analysis and legal pragmatism. *International Review of Law and Economics* 23(4), 421-437.
- Li, M. (2008). *Three essays on China's state owned enterprises: towards an alternative to privatization*. VDM Publishing.
- Martin, M.F. (2012). *China's banking system: issues for Congress*. Washington D.C.: Congressional Research Service, Library of Congress.
- McGregor, R. (2010). *The Party: the secret world of China's communist rulers*. New York, NY: HarperCollins Publishers.
- Mises, L. von. (1978). *Notes and recollections*. South Holland, Ill.: Libertarian Press.
- Mises, L. von. (1990). *Money, method, and the market process*. Kluwer Academic Publishers.

- Mises, L. von. (1998). *Human action. A treatise on economics*. Auburn, Ala.: Mises Institute.
- Niedermeyer, E. (2014). How China protects its auto industry. *Bloomberg View*. Disponibil la adresa: <http://www.bloombergview.com/articles/2014-08-15/how-china-protects-its-auto-industry>.
- Pencea, S. (2012). Modelul chinez de dezvoltare, în pragul schimbării. *OEconomica* 21(3), 71-92.
- Rothbard, M.N. (1986). *Protectionism and the destruction of prosperity*. Auburn, Ala.: Mises Institute.
- Rothbard, M.N. (2004). *Man, economy, and state (with Power and market)*. Auburn, Ala.: Mises Institute.
- Rothbard, M.N. (2011). Mitul eficienței. În *Liberalismul: adevărat și fals*. Institutul Ludwig von Mises România.
- Salin, P. (2013). *Liberalismul*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
- Scissors, D. (2012). *The most important Chinese trade barriers*. The Heritage Foundation.
- Šíma, J. (2004). Praxeology as law & economics. *Journal of Libertarian Studies* 18(2), 73-89.
- Szamosszegi, A., & Kyle, C. (2011). *An analysis of state-owned enterprises and state capitalism in China*. U.S.-China Economic and Security Review Commission, Washington D.C.
- Tong, X. (2011). China to drive consolidation of 8 industries over next 5 years. *Xinhua*. Disponibil la adresa: http://news.xinhuanet.com/english2010/china/2011-07/07/c_13971925.htm.
- United States Trade Representative. (2013). 2013 report to Congress on China's WTO compliance.
- Walter, C. E. & Howie, F. J. (2011). *Red capitalism: the fragile financial foundation of China's extraordinary rise*. John Wiley & Sons.
- Wang, H. (2003). Policy reforms and foreign direct investment: the case of the Chinese automobile industry. *Journal of Economics and Business* 6(1), 287-314.
- Weber, M. (1922). *Economy and society*. Los Angeles, Cal.: University of California Press.
- Wines, M. (2010). China fortifies state businesses to fuel growth. *The New York Times*. Disponibil la adresa: <http://www.nytimes.com/2010/08/30/world/asia/30china.html?pagewanted=3&hp>.
- Xing, L., & Shaw, T. M. (2013). The political economy of Chinese state capitalism. *Journal of China and International Relations* 1(1).
- Xinhua. (2011). Chinese premier urges financial support for cash-strapped small businesses. Disponibil la adresa: http://news.xinhuanet.com/english2010/china/201110/05/c_131175191.htm.
- Zhang, W. (2015). *The logic of the market: an insider's view of Chinese economic reform*. Cato University Press.